

Od Društva do Studija: proces institucionalizacije medicinskoga obrazovanja u Osijeku

Stella Fatović-Ferenčić i Antun Tucak

Medicinski fakultet Osijek, Osijek, Hrvatska

Pregledni članak. UDK 616/618:378.6

Prispjelo: 25. rujna 2008.

U realizaciji utemeljenja visokoškolske medicinske izobrazbe na području Hrvatske presudnu ulogu odigralo je jačanje liječničkoga staleža. Osnutak Sбора liečnika kr. Hrvatske i Slavonije u Zagrebu i Društva slavonskih liečnika u Osijeku početkom 1874. godine početak je sustavne i intenzivne kampanje za Medicinski fakultet, istovremeno nedjeljiv od borbe za održanje samobitnosti hrvatskoga naroda. Ovaj je proces usko povezan s razvojem zdravstva te njegovom institucionalizacijom, procesima koji se intenziviraju tijekom 19. i početkom 20. stoljeća.

U ovom se radu na temelju postojećih dokumenata, novinskih članaka i objavljene literature, rekonstruiraju ključne faze društveno-političkoga i zdravstvenoga razvoja te njihov upliv na realizaciju nastojanja da se osnuje Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku. U okviru tog cilja analizirane su pojedine odrednice institucionalizacije i profesionalizacije zdravstva, presudne u razvoju visokoškolskoga medicinskoga obrazovanja slavonske regije.

Ključne riječi: Medicinski fakultet Sveučilišta J.J. Strossmayer u Osijeku - razvoj; povijest medicine u Hrvatskoj; zdravstvo-razvoj; liječnička strukovna udruženja-razvoj; Osijek; 19. stoljeće; 20. stoljeće; Slavonija; Hrvatska

Pitanje osnutka visokoškolskih medicinskih učilišta na našim prostorima oduvijek je bilo znatno više od nužnosti izobrazbe visokoškolskoga medicinskoga kadra. Bila je to borba za nacionalni identitet, napredak i stvaranje akademskoga ozračja, odlučujućeg u kulturnom razvoju svake zemlje.

U ovom se radu na temelju izvornih dokumenata i do sada objavljenih radova rekonstruiraju okolnosti presudne u realizaciji nastojanja da se osnuje Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku. U okviru tog cilja pratiti ćemo institucionalizaciju i profesionalizaciju zdravstva kao ključnih odrednica u razvoju visokoškolskog medicinskog obrazovanja slavonske regije.

Počeci visokoškolske izobrazbe u Hrvatskoj i pokušaji osnutka medicinskih škola

Prva nastojanja za uvođenjem organizirane srednjoškolske nastave na našim prostorima i u kasnijim razdobljima ostvaruju se u sklopu djelovanja crkvenih redova. Početkom visokoškolske nastave u Hrvatskoj smatra se 1396. godina, kada je u Zadru utemeljeno dominikansko opće učilište s teološkim i filozofskim fakultetom. Tijekom 17. stoljeća pavlini iz Lepoglave i isusovci iz Zagreba, počinju širiti mrežu gimnazijskih ustanova. Isusovci već po svom dolasku u Zagreb (1607.) otvaraju gimnaziju, 1632. utemeljuju teološki, a 1662. i filozofski fakultet. Njihova su nastojanja i nastavni programi utrljali put osnutku akademije znanosti u Zagrebu (Academia Zagrabensis) kojoj je Leopold I. svečanom poveljom od 23. rujna 1669. godine podijelio sva prava i ovlasti na temelju kojih je mogla dodjeljivati doktorate (1,2,3,4,5).

Oslobođenjem od osmanske vlasti, Osijek se tijekom 18. stoljeća postupno počinje razvijati u srednjoeuropski grad u kojem je također zaživjela ideja visokoškolskoga obrazovanja. Osnutkom prve (1707.), i druge (1724.) bogoslovne škole, te njihovim pre-rastanjem na fakultetsku razinu 1735. godine i na ovim prostori-

ma započinje proces institucionalizacije visokoškolske nastave (6).

Prema reskriptu o uređenju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji, koji je donijela Marija Terezija 5. kolovoza 1776. godine, uveden je novi sustav školstva u Monarhiji kojim se uz temeljitu reformu zagrebačka akademija proglašava Kraljevskom akademijom znanosti. S pripadajućim teološkim, filozofskim i pravnim fakultetom ona postaje najviša učevna ustanova u Hrvatskoj po privilegijama izjednačena s ostalim sveučilištima austrijske carevine. Osnutkom Akademije pokreće se niz nastojanja za njeno pretvaranje u sveučilište na kojem bi bio uveden i studij kirurgije i primaljstva. Pretstavka koju je u tom smislu već 1790. godine podnio profesorski zbor Akademije nije urodila plodom. Ni kasnija nastojanja nisu bila uspješnija pa ni Kraljevska akademija ni njezina nasljednica Pravoslavna akademija nisu prerasle u sveučilište na kojem bi se uz nastavne mogle razvijati znanstvene aktivnosti (1,2,3,4,5).

Početkom 19. stoljeća nekoliko je pokušaja osnivanja medicinskih škola od kojih je najuspješniji bio osnutak mediko-kirurških liceja u Dalmaciji za vrijeme francuske vladavine. Zaslugom generalnog providura Vicka Dandola (1758.-1819.) osnovane su godine 1806. dvije medicinske škole: Kolegij sv. Lazara u Trogiru, koji je služio izobrazbi kirurga, i licej u Zadru, koji je imao tri tečaja: medicinski, kirurški i farmaceutski. Primjerice, godine 1810. zadarski je licej pretvoren u Centralnu školu koja je potpuno odgovarala medicinskom fakultetu te je imala i pravo dodjeljivanja akademskih naslova. Obje su škole bile kratkog vijeka, Uz navedeno, poznat je i pokušaj zagrebačkoga kirurga, kasnije profesora Medicinskoga fakulteta u Padovi, Rudolfa Lamprechta (1781.-1860.) koji je 1812. osnovao privatnu kiruršku školu u bolnici Milosrdne braće u Zagrebu. Ova je škola, međutim, prestala s radom nakon samo godine dana nastojanja (7,8,9,10). Unatoč svemu, svi su zahtjevi i nastojanja ostali bez trajnijeg uspjeha pa su za naše studente i dalje centri medicinskoga obrazovanja bili oni daleko izvan domaćeg teri-

torija.

Bez obzira na malobrojnu građansku klasu u Hrvatskoj se u drugoj polovini 19. stoljeća javljaju temeljne institucije građanskoga društva. Godine 1866. započela je u Zagrebu djelovati Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zakon o ustrojstvu Sveučilišta donesen je i sankcioniran 5. siječnja 1874. godine. Prema njemu se zagrebačko sveučilište sastojalo od četiri fakulteta: bogoslovni, pravoslovno-državoslovni, liječnički i mudroslovni, dok se za medicinski fakultet predvidjelo naknadno otvorenje. Zagrebačko sveučilište, prvo sveučilište na slavenskom jugu, otvoreno je 19. listopada 1874. godine. U okviru proslave 50. godišnjice Hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga društva, 1891. godine organizirana je gospodarska izložba, utemeljuju se prve građanske političke stranke, objavljuju se značajna književna djela na hrvatskom jeziku (11,12). Ne čudi činjenica stoga da se upravo u tom razdoblju osnaživanja nacionalne svijesti obrazovanje svodi na društveno pitanje te se ono deklarira jednim od ključnih činilaca napretka i individualnog razvitka.

Udruživanje liječnika kao oblik borbe za zdravstvo i visokoškolsko obrazovanje

Na području Slavonije tijekom 19. stoljeća vidljiva je svojevrsna stagnacija u podizanju i razvoju visokoškolskih ustanova (6). To je više odraz političkih i gospodarskih ograničenja negoli zrelosti intelektualnih elita. Dobar je primjer u tom smislu upravo liječnički stalež koji već polovinom 19. stoljeća jasno oblikuje stav o udruživanju s ciljem poticanja institucionalizacije i profesionalizacije zdravstva na području Hrvatske. Na području Hrvatske i Slavonije prije donošenja Prvog zdravstvenog zakona 1874. godine na 10.175 stanovnika samo je jedan liječnik, a na 11764 stanovnika samo jedan ranarnik (13) Upravo ta situacija primorala je liječnički stalež na poteze koji su snažno obilježili razvoj hrvatskog zdravstva. Rezultat je tih nastojanja osnivanje Sбора liječnika kr. Hrvatske i Slavonije u Zagrebu i Društva slavonskih liječnika u Osijeku početkom 1874. godine (14,15,16,17).

U razdoblju banovanja Ivana Mažuranića (1873.-1883.) i dolaska na vlast Narodne stranke Osijek postaje živo područje svekolikih aktivnosti koje su na razini medicine kulminirale osnutkom liječničke udruge motivirane potrebom donošenja strategije razvoja zdravstvene politike, te zbijanjem redova u ostvarivanju vjekovne težnje za osnutkom domaćega medicinskoga visokoškolskoga učilišta. Dana 15. prosinca 1874. godine u vijećnici gradskoga poglavarstva osječke Tvrde, održana je konstituirajuća skupština Društva slavonskih liječnika u Osijeku - sljednik kojega je današnja liječnička udruga Hrvatski liječnički zbor - Podružnica Osijek. Razvidno je već od početka da tadašnji slavonski liječnici motivirani zdravstvenim potrebama žitelja Slavonije s jedne strane, te staleškim prilikama i potrebama s druge strane, koncipiraju strukturu i zadaće svojega strukovnoga društva što je primjereno aktualnoj situaciji. Prema službenim Pravilima DSL-a u Osijeku 1874. godine prvi njegov predsjednik dr. Josip Kallivoda u svojoj je pozdravnoj riječi naglasio: *Osim toga moramo težiti, da viribus unitis radimo s našim sudruzima u Zagrebu, koji se također skupišu u društvo, te da budemo, predborioci za otvoriti se imajući liječnički fakultet našega hrvatskoga sveučilišta (17).*

Društvo slavonskih liječnika u Osijeku pokrenulo je već godine

1874. pitanje izdavanja zajedničkoga časopisa da bi dne 1. siječnja 1877. godine počelo izdavati prvi stručni medicinski časopis liječničkoga društva u nas - "Glasnik društva slavonskih liječnika" (14,18). Ovaj je časopis izlazio dvije godine i to dvojezično, na hrvatskom i njemačkom jeziku s ciljem unaprjeđenja zdravstvene zaštite u kr. Hrvatskoj i Slavoniji. Po sudu onodobnih liječnika trebalo ga je postići primjerenom reorganizacijom zdravstvene zaštite kao javne službe, uključujući i pitanje osnivanja ustanova za školovanje zdravstvenoga osoblja.

Institucionalizacija i profesionalizacija zdravstva na području Slavonije

Na području Slavonije u to vrijeme postupno započinje proces transformacije bolnica od prvotno karitativnih do medicinskih institucija u modernom smislu analogno osobitostima koje su diktirale okolnosti patologije ali i specifični uvjeti samoga područja tj. civilnoga i/ili vojnoga saniteta. Tada su ovdje postojale zemaljska bolnica u Pakracu, okružna općinska bolnica u Novoj Gradiški i Požegi, okružna općinska bolnica u Vinkovcima, Slavenskom Brodu, Virovitici i Mitrovici. U Osijeku je proces institucionalizacije medicine i zdravstva započeo tijekom 18. stoljeća kada ovaj grad poprima sva obilježja srednjoeuropskoga kulturnoga središta. Njegova je pozicija, s obzirom na vojno-političku i obrambenu strategiju za čitavo područje Slavonije, nametnula potrebu kvalitetnoga promišljanja organizacije zdravstvene skrbi, osobito s obzirom na njegovu poziciju vojnog središta ali i s obzirom na zaštitu civilnoga stanovništva od epidemija, posebice od kuge (19). Ova su nastojanja isprva ostvarena izgradnjom vojne bolnice u razdoblju od 1726. do 1730. godine (20). Bolnica je bila namijenjena ranjenim vojnicima pa se bolničko osoblje sastojalo isključivo od vojnih kirurga - "stabatalis chirurgus". Paralelno se uz djelatnost vojnih kirurga u Osijeku razvija i djelatnost civilnih kirurga - "civis chyrurgus" zaduženih za zbrinjavanje zdravstvenih potreba civilnoga stanovništva. Gradske su vlasti u pomanjkanju fizika nerijetko zanemarivale stroge propise u ograničenju rada ranarnika. Budući da u Osijeku još nisu postojali školovani liječnici, a nema ni podataka za to razdoblje o djelovanju zemaljskoga liječnika, djelokrug rada spomenutih civilnih kirurga bio je puno veći nego njihovih kolega u drugim dijelovima Habsburške Monarhije (21). Ta je činjenica jedan u nizu primjera lošije kvalitete zdravstvene skrbi u uvjetima pomanjkanja odgovarajućih obrazovnih ustanova.

U okolnostima u kojima još nema organizirane zdravstvene skrbi u Osijeku se slično kao i u ostalim dijelovima kontinentalne Hrvatske počinju osnivati dobrotvorna društva. Tako je na inicijativu grofice Franciske Pejačević, baruna Prandaua te biskupa Strossmayera 1855. godine osnovano "Katoličko dobrotvorno žensko društvo" s ciljem pomaganja osječkoj sirotinji. Ovo je društvo također istaknutu ulogu odigralo u vrijeme rata s Pruskom 1859. i 1860. godine kada je pomagalo ranjenicima i bolesnima. Tako se u malom građanskom segmentu hrvatskoga društva počela razvijati socijalna akcija iz koje će se kasnije razviti šire socijalno djelovanje, a nakon II. svjetskoga rata snažna socijalna politika te mreža socijalno-zaštitnih institucija (22).

U to se vrijeme Osijek oblikuje ne samo kao civilno i vojno središte, već i kao zdravstveni centar Slavonije, s jednom od najsvremenije opremljenih bolnica u ovom dijelu Europe. Bila je to Huttler-Kohlhoffer-Monspergerova zakladna bolnica koja je s

radom otpočela 1. studenoga 1874. godine. U toj za ono doba vrlo modernoj bolnici, postoji odjel za unutarnje i "izvanjske" (kirurške) bolesti. Medicinsku upravu bolnice preuzeo je tada dr Ferdo Knopp, kao primarni liječnik, a uz njega je pomoćni liječnik dr. Jovan Muačanin, koji se bavi pretežno kirurgijom i porodništvom. Bolnica se sastoji od 13 velikih dvorana s 200 kreveta, te prostorije za smještaj duševnih bolesnika. Njegov bolesnika bave se sestre milosrdnice reda sv. Vinka. Detaljniji uvid u rad bolnice, međutim, moguć je tek od 1893. godine od kada datiraju iscrpna liječnička izvješća. Dolaskom Vatroslava Schwarz za ravnatelja bolnice, uprava bolnice prelazi u nadležnost zemaljske uprave. Godine 1894. gradi se prizemni paviljon za zarazne bolesti i to za smještaj 20 bolesnika. Iz podataka o utrošku 25.000 forinti, koju je kr. zemaljska vlada dala H. K. M. Zakladnoj bolnici, dio sredstava (6.000 forinti) utrošio je dr. Vatroslav Schwarz na razne adaptacije i dogradnje. Iste se godine u bolnicu uvodi i plinska rasvjeta (20). Time je stvorena solidna osnova za njen daljnji razvoj.

Osnutak Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i ostvarenja prvih nastojanja za utemeljenje regionalnih fakulteta

Prijelaz iz 19. u 20. stoljeće obilježen je oblikovanjem novog koncepta javnoga zdravstva, zdravstvene zaštite, zdravstvenoga prosvječivanja te postupnim oblikovanjem drugačijeg profila medicinskih praktičara. Medicina se u to vrijeme razvijala zahvaljujući utjecaju temeljnih znanosti, pretendirajući da bude paradigmska struka industrijskoga liberalnoga društva. Osveštenje javnosti i jačanje liječničkoga staleža, rad novooutemljenih liječničkih udruga, njihovih časopisa kao i jačanje liječničkoga staleža rezultiralo je napokon ostvarenjem dugovjeke težnje za osnivanjem Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1917. godine (23). On postaje temeljno nastavno i znanstveno središte, ali i podrška nastojanjima vezanim uz utemeljenje i osamostaljenje područnih studija. Tijekom ratnih godina točnije 1944. godine zakonskom odredbom (24), Nezavisna država Hrvatska osnovala je medicinske fakultete u Sarajevu i Splitu (25). Za razliku od sarajevskoga splitski nije pokrenut zbog ratnih zbivanja. Kraj II. svjetskoga rata donio je Rijeci, Istri, Zadru i Cresko-Lošinjskom otočju pripajanje matičnoj domovini, a izrazito nepovoljne socijalne i medicinske prilike nameću potrebu odgoja novoga domaćega kadra. S obzirom da je u ono doba jedini hrvatski medicinski fakultet u Zagrebu bio prekapacitiran, a broj potencijalnih studenata iz istarsko-primorsko-goranske i susjednih regija sve veći, u Rijeci se pokreću inicijative za osnivanjem studija medicine. Usporedi li se osnutak samostalnoga riječkoga fakulteta u odnosu na ostale naše medicinske visokoškolske ustanove, uočava se da je taj proces išao srazmjerno brzo. Dne 17. rujna 1954. Narodni odbor Rijeke i Savjet za narodno zdravlje i socijalnu politiku uputio je Savjetu Medicinskoga fakulteta u Zagrebu izvješće o zajedničkoj sjednici kojoj su nazočili dekan Medicinskoga fakulteta u Zagrebu prof. dr. Andrija Štampar i predsjednik Narodnoga odbora Rijeke Edo Jarda sa suradnicima i predstavnicima zdravstvene službe. Prihvaćen je prijedlog Medicinskoga fakulteta u Zagrebu o osnivanju filijale u Rijeci i izabrana prigodna komisija za provođenje inicijative. Već 12. srpnja 1955. godine na sjednici Republičkoga vijeća izglasan je Zakon o osnivanju Medicinskoga fakulteta u Rijeci koji pripada Sveučilištu u Zagrebu. Početak rada određen je za školsku godinu 1955./56. Iste godine Vijeće Medicinskoga fakulteta u Zagrebu bira prve

nastavnike kojima je povjerena nastava. Dne 23. travnja 1957. godine Sveučilišni savjet u Zagrebu upućuje Vijeću Sabora NRH prijedlog za osamostaljenje Medicinskoga fakulteta u Rijeci, što se i ostvarilo 20. lipnja 1957. godine kada Izvršno vijeće NRH donosi odluku o osamostaljenju fakulteta te se određuje kvota od 100 studenata za upis u prvu godinu (26). Time Medicinski fakultet u Rijeci postaje prvi fakultet u Hrvatskoj koji je zaživio izvan Zagreba.

Sredinom sedamdesetih godina prošloga stoljeća Splitski kreću u intenzivniju borbu za medicinski studij u Splitu, a slična nastojanja javljaju se i na području Osijeka. Prvi se rezultati prate počevši od 1979. godine kada se kao područni Studij zagrebačkoga fakulteta otvara Medicinski studij u Splitu. Njegovo će osamostaljenje uslijediti 1997. godine (27) Svrha i ciljevi intenzivne borbe za regionalne fakultete artikulirani su u napisima koji datiraju iz ranih osamdesetih, kada se sa prvim objavljenim člankom o ovim pitanjima oglašava Matko Marušić iznoseći elemente koji donekle rasvjetljavaju pozadinu ovih procesa : *...nisam imao prilike ni čuti ni pročitati ništa o razlozima osnivanja Studija u Osijeku i Splitu, o njihovom razvitku, perspektivama, koristi ili štetnosti. Dojam je da se radilo stihijski, poluslužbeno, bez dogovaranja, koordinacije, vizije, pa i najbolje namjere. Orijentiralo se prema glasinama, povodilo za simpatijama, plašilo se nevažnih, oslanjalo na slabe, ovisilo o osobnim raspoloženjima (28). U nastavku isti autor naglašava: Ima četiri opća razloga za studije medicine u Osijeku i Splitu. Prvi je na razini SFRJ ne izgleda jakim, nikad nije javno izgovoren, ali je mnogima važan: medicinske fakultete imaju i oni jugoslavenski gradovi koji se po mnogočemu ne mogu mjeriti sa Osijekom i Splitom. Drugi je razlog na razini SRH: uz zagrebački i riječki Medicinski fakultet u ova bi dva studija elegantno, ravnomjerno, politički podobno, sociološki ugodno i nacionalno pravedno pokrili cijeli teritorij SRH i svakom bi njenom stanovniku pružili gotovo identične šanse za medicinsko školovanje i kvalitetniju medicinu. Treći je razlog na razini Slavonije i Dalmacije: regijama tako jasno definiranim, ekonomski jakim, podobnim po veličini i snažnim po ljudskom potencijalu medicinski fakultet (studij) toliko jasno treba i tako lijepo odgovara da ću prekinuti daljnje dokazivanje. I četvrto, razlog na razini grada najjači je, najopravdaniji i najjednostavniji: zdravstvo je u tim gradovima toliko naraslo da više ne smije biti provincijsko, a unaprijediti ga može samo akademska atmosfera. Zdravstvene službe Osijeka i Splita mogu bez ikakvih problema podnijeti manji medicinski fakultet. Fakultet će im to stostruko vratiti, u prvom redu atmosferom otvorenosti, takmičenja u struci i znanosti te klimom učenja, napretka i intelektualnosti (28).*

Dislocirani medicinski studij u Osijeku 1979. godine

U okolnostima koje ni po čemu nisu odudarale od središnjih akademskih strujanja na području Hrvatske, od samoga je početka postojala jasno izražena težnja za medicinskim obrazovanjem na regionalnoj razini pa su začeci medicinskoga studija u Osijeku očekivani posljedak tih potreba. U proljeće 1969. godine dr. Martin Dičić, ravnatelj Opće bolnice u Osijeku, pozvao je u radni posjet predstavnike Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: tadašnjeg dekana Sergija Dogana, te sveučilišne profesore Antu Zimola i Ivu Bakrana. Bio je to početak suradnje između Medicinskoga fakulteta u Zagrebu i Bolnice u Osijeku i početni korak u realizaciji napora da se u Osijeku stvore uvjeti za otvaranje Studija medicine u okviru Medicinskoga fakulteta

Sveučilišta u Zagrebu. U razdoblju između 1977. i 1979. godine, rektor Sveučilišta u Osijeku prof. dr. sc. Petar Anić organizirao je mnoge sastanke i potaknuo izradu opsežnog elaborata o potrebi otvaranja Studija medicine u Osijeku. Dana 12. srpnja 1979. godine potpisan je sporazum o otvaranju petogodišnjeg Studija medicine u Osijeku, kao dislociranoga studija Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Njegovo svečano otvorenje uslijedilo je 28. rujna 1979. godine (29).

Nastava iz pretkliničkih predmeta obavljala se u adaptiranom prostoru u gradskoj Tvrdi, u Školskom centru "Ruđer Bošković", te na Pedagoškom fakultetu i Pravnom fakultetu, gdje se nalazila i poslovnica Studija medicine. Klinička nastava odvijala se u Općoj bolnici Osijek, nastava iz javno-zdravstvenih kolegija u Domu zdravlja Osijek, a terenska praksa u Domu zdravlja Đakovo. Prvi prodekan dislociranih studija bio je prof. dr. sc. Predrag Keros, a potom prof. dr. sc. Bogdan Krstulović. Odlukom Savjeta Medicinskoga fakulteta formirana je Radna jedinica dislociranoga Studija medicine u Osijeku. Na temelju Statuta Medicinskoga fakulteta u Zagrebu, a na prijedlog Znanstvenonastavnoga vijeća, za voditelja Studija medicine u Osijeku imenovan je doc. dr. sc. Martin Dičić koji je tu zadaću obavljao od osnivanja 1979. godine do - 1988. godine. Od 1988. do -1992. godine ovu funkciju obnaša prof. dr. sc. Ivica Čandrlić, od 1992. do - 1996. godine prof. dr. sc. Ante Ivandić, a od 1996. do osamostaljenja Fakulteta prof. dr. sc. Antun Tucak (30).

Utemeljenje prve regionalne znanstvene jedinice 1980. godine

Zdravstvena zaštita Slavonije i Baranje osamdesetih godina prošloga stoljeća još uvijek je znatno zaostajala u odnosu na ostala područja u Hrvatskoj. Premda je ovo područje činilo 20% stanovništva cjelokupne Hrvatske, na jednog je liječnika otpadala trećina stanovnika više negoli u ostalim dijelovima države. Stoga je bilo nužno prevladati takvo stanje obrazovanjem visokokvalificiranih medicinskih stručnjaka. S jedne strane to se pokušalo uspostavljanjem područnoga medicinskog studija, ali to još uvijek nije bilo dovoljno. Opća bolnica Osijek, koja je kao najveća medicinska ustanova slavonsko-baranjske regije, odigrala značajnu ulogu ne samo u pružanju zdravstvene zaštite na području regije, već i u općem razvoju zdravstvene zaštite, ipak nije mogla podmiriti sve potrebe regije. Sedamdesetih godina prošloga stoljeća, primjerice, na njenom internom odjelu radi 11 specijalista, četiri specijalizanta, 40 medicinskih sestara, a odjel raspolaže sa 137 bolesničkih kreveta. Ni s ostalim zdravstvenim ustanovama situacija nije bila povoljnija. Svih osam tadašnjih bolnica u Slavoniji po kapacitetu ispunjavaju tek tzv. minimalne uvjete, izuzev Opće bolnice u Osijeku koja ispunjava uvjete viših kategorija. Internistički kreveti čine 14,8% svih kreveta općih bolnica Hrvatske, a u Slavoniji samo 13,7%. Uz to iznose se i stajališta da bi struktura krevetnog fonda općih bolnica zahtijevala čak 26 do 29% internističkih kreveta (7). Na svakih 1.000 stanovnika u Hrvatskoj ima 0,57, a u Slavoniji 0,63 bolesničkih kreveta, dok bi prema medicinskim standardima trebalo biti 13,5 kreveta na 1.000 stanovnika. Od tih bi 34 moralo biti za internu medicinu, tj. pet i po puta više, nego što ih u Slavoniji postoji. I struktura zdravstvenoga osoblja, a posebno njihovi međusobni brojevi i odnosi pokazuju visoka odstupanja. Tako, na primjer, na jednog internistu virovitičke bolnice dolazi 18 drugih kadrova, u osječkoj 5,8 a u vinkovačkoj 5,3. Slavonski je prosjek 7,9, a republički 6,5 uposlenih na

jednog internistu. Ovaj nesrazmjer potvrđuje i podatak da su na jednoga liječnika internoga odjela dolazila 22 kreveta u Vukovaru, 16 u Virovitici, 13,5 u Vinkovcima, a u Osijeku 12,1 krevet. U tome je republički prosjek 10,2 kreveta, a slavonski 13,8 bolesničkih kreveta na jednoga internistu (7). Sve navedeno jasno naglašava potrebu intervencija, među kojima je od osobite važnosti potreba sustavnoga razvoja znanstveno-istraživačke djelatnosti. To je urodilo plodom 18. prosinca 1980. godine utemeljenjem prve regionalne znanstvene jedinice koja je postala jezgrom znanstvenoga rada i izobrazbe liječnika. Njezin osnivač i voditelj u razdoblju od 1980.- do 2004. godine bio je prof. dr. sc. Antun Tucak, koji je ukazavši na važnost ove ustanove istaknuo: *Osnivanje Znanstvene jedinice je događaj kojim prije svega, pokušavamo po prvi puta u ovoj regiji institucionalizirati znanstveni rad u medicini, okupiti ga, okrupniti ga i pružiti mogućnost našim stručnjacima da udruženi postanu jači, bolje opremljeni, koordinirani i efikasniji. Njihov znanstveni rad da postane dio njihove djelatnosti, njihove profesije, da za njega mogu dobiti sredstva, razumijevanje okoline, moralna priznanja, a također i materijalnu stimulaciju. Znanstveno djelovanje iz kategorije osobnog interesa i hobija preraslo bi u profesionalno djelovanje, dužnost, obavezu i dobilo mjesto koje mu kao svakoj profesiji pripada. Naša Znanstvena jedinica trebala bi biti okosnica ideologije smišljenog timskog rada, ona bi morala biti žarište izobrazbe mladih kadrova na osnovama moderne medicinske znanosti* (31).

Nedvojbeno je činjenica da je osnutkom Znanstvene jedinice po prvi puta u ovoj regiji institucionaliziran znanstveni rad u medicini, pa ona postaje temeljem osposobljavanja liječnika regije za znanstveno-istraživačku djelatnost. Od njenog osnutka odobren je i realiziran preko Ministarstva znanosti 71 znanstveni projekt, obrazovano preko 70 znanstvenih novaka, od kojih je veliki broj magistrirao i doktorirao te čini jezgru današnjeg osječkog fakulteta. Znanstvena jedinica postala je članicom Sveučilišta u Osijeku 24. veljače 1981. godine. Iste godine ona počinje izdavati tromjesečni znanstveno-stručni časopis Medicinski vjesnik, sljednik "Glasila za liječnike bolnice" koji je od 1969. do 1981. godine uređivao prof. dr. Branko Milošević, a čijim je glavnim i odgovornim urednikom od 1982. godine do danas prof. dr. sc. Antun Tucak. Intenziviranje znanstveno-istraživačkoga rada pridonijelo je, nadalje, i ujedinjenju pojedinačnih odjelnih knjižnica u jedinstvenu knjižnicu Opće bolnice koja je otvorena 20. prosinca 1984. godine. Njezin je prvi voditelj mr. sc. Antun Šimunić (32,39).

Važan je događaj u razvoju medicine i zdravstva ove regije i jedan od presudnih preduvjeta u osamostaljivanju medicinskoga fakulteta prerastanje Internoga odjela Opće bolnice Osijek u Kliniku za unutarnje bolesti Medicinskoga fakulteta u Zagrebu 1986. godine. Prvi je predstojnik ove Klinike bio prof. dr. sc. Ivica Čandrlić.

Nastojanja za osamostaljivanje Medicinskoga fakulteta u Osijeku

Sveukupnost navedenih zbivanja utjecala je da se nastojanja za konačno osamostaljenje medicinskoga fakulteta još više intenziviraju, pa je 1988. godine osnovan Inicijalni odbor za osnivanje Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Osijeku s ciljem da nađe prostor za studij medicine, odnosno za njegovo prerastanje u samostalni fakultet. Već je sljedeće godine, zahvaljujući gradu

Osijeku, sredstvima udruženoga rada i sredstvima Opće bolnice Osijek, započeta izgradnja zgrade budućega fakulteta. Zamah je ovih aktivnosti, nažalost, prekinut za vrijeme razornoga rata protiv Hrvatske tijekom kojeg su na području Slavonije i Baranje osobito stradavale zdravstvene ustanove. Klinička bolnica Osijek i ovdje se istaknula kao središnja zdravstvena ustanova, koja je tijekom Domovinskoga rata zbrinjavala preko 7.000 ranjenika (33). Tih ranih ratnih godina Odlukom Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske, donesenom 5. listopada 1992. godine, Opća bolnica Osijek prerasta u Kliničku bolnicu Osijek koja se sastoji od četiri klinike: Klinike za unutarnje bolesti, Klinike za kirurgiju, Klinike za urologiju i Klinike za psihijatriju.

Godine 1994. Upravno vijeće Sveučilišta u Osijeku osnovalo je Odbor za prerastanje Studija medicine u Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku čiji je zadatak bio završetak gradnje zgrade temeljnih biomedicinskih znanosti u krugu Kliničke bolnice Osijek (34). Prema planu zgrada je trebala biti gotova 31. srpnja 1998. godine, a troškovi građevinskoga dijela iznosili su 12 milijuna kuna. Istovremeno je pokrenut i postupak za osnivanje Medicinskoga fakulteta te je potpisan ugovor o završetku zgrade između Poglavarstva grada Osijeka, Županije osječko-baranjske i Ministarstva znanosti. Osnatak Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Osijeku podržali su tadašnji potpredsjednik vlade i ministar znanosti tehnologije i športa prof. dr. sc. Ivica Kostović, rektorica Osječkoga sveučilišta prof. dr. sc. Gordana Kralik, prorektor prof. dr. sc. Radoslav Galić, te dekan zagrebačkoga Medicinskoga fakulteta prof. dr. sc. Niko Zurak.

Nakon dovršetka zgrada je opremljena zahvaljujući potpori Ministarstva znanosti i brojnim sponzorima opremom u vrijednosti od 8 milijuna kuna.

Početak 1998. napravljen je *Elaborat o osnivanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku* (35). Pod osnivanjem Fakulteta podrazumijevalo se osamostaljenje tadašnjeg Područnog studija medicine u Osijeku Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u samostalni Medicinski fakultet, koji bi se uključio u Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Pojedini se dijelovi sažetka ovog Elaborata smatraju važnim za razumijevanje okolnosti koje su utjecale na potrebu osamostaljenja osječkoga fakulteta, pa ih navodimo doslovno:

Osnovna potreba da se Područni studij medicine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u daljnjem tekstu Studij) osamostali i pretvori u Medicinski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (u daljnjem tekstu Fakultet) proizlazi iz sljedećih činjenica:

- * *Studij je kadrovski, prostorno i organizacijski postigao razinu koja mu otvara mogućnost i potrebu osamostaljenja;*
- * *potpuna administrativna, financijska i svaka druga ovisnost o Medicinskom fakultetu u Zagrebu na sadašnjoj je razini razvoja Studija postala kočnica daljnjeg napredovanja Studija;*
- * *ustrojstvo prema zagrebačkom modelu nije primjereno veličini i potrebama osječkog studija;*
- * *na Medicinskom fakultetu u Zagrebu postoji zasićenost i preopterećenost brigom o Studiju;*
- * *postojeća udaljenost i teškoće u prometu uzrokuju velike troškove i organizacijske probleme.*

Ukratko, sadašnje stanje međuodnosa Fakulteta u Zagrebu i

Studija u Osijeku opterećuje obje ustanove.

Osječki medicinski Studij ima potpuno i idealno prostorno riješenje. U tijeku je završetak zgrade Temeljnih biomedicinskih znanosti (sredstvima Ministarstva znanosti i tehnologije, Županije osječko-baranjske i grada Osijeka) te zgrade Kirurških djelatnosti, koje će biti stavljene u funkciju krajem 6. mjeseca 1998. godine. Ukratko, sve katedre i zavodi imaju svoje radne i nastavne prostore u krugu Kliničke bolnice Osijek koja raspolaze s adekvatnom opremom i prostorom za stručni, znanstveni i nastavni rad. Dio opreme za znanstveni rad nabavljen je i posredstvom Znanstvene jedinice za kliničko-medicinska istraživanja koja djeluje od 1980. godine.

U odnosu na kadrovo stanje je također vrlo dobro, jer trenutačno 90 % nastave održavaju nastavnici iz Osijeka. Takav omjer potrebno je održati kao jamstvo otvorenosti Studija za nastavnike s drugih fakulteta iz zemlje i inozemstva.

Znanstveno utemeljena analiza, objavljena u Liječničkom Vjesniku (Liječ Vjesn 1993;115:261-7.), pokazuje da bi RH trebala godišnje upisivati 400 studenata. Time bi se s jedne strane izbjegla nezaposlenost liječnika, a s druge strane bi se pokrivali kadrovski gubici (odlazak u mirovinu, smrt i odlazak u inozemstvo). Razvidno je da se aktualno stanje upisnih kvota na hrvatske medicinske fakultete i Studij medicine u Osijeku podudara s rezultatima spomenute analize. Još jednom naglašavamo da osamostaljenje Studija u samostalni Medicinski fakultet u Osijeku ne bi povećao broj diplomiranih liječnika jer bi se: a) zadržala ista upisna kvota; b) neophodne potrebe vezane za broj diplomiranih liječnika nakon oslobođenja hrvatskog Podunavlja; c) povećao interes Hrvata iz inozemstva (Sjeverna Bosna, Vojvodina, Mađarska, Austrija) za studiranjem u Osijeku.

Teritorijalna i populacijska pokrivenost RH liječnicima vrlo je različita prema pojedinim regijama. U regiji koja geografski gravitira Osijeku (Županija osječko-baranjska, Županija vukovarsko-srijemska, Županija brodsko-posavska, Županija požeško-slavonska, Županija virovitičko-podravska i dio Bjelovarsko-bilogorske županije) postoji momentalan manjak od 130 diplomiranih liječnika (35).

Dana 12. veljače 1998. godine Upravno je vijeće Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku pod točkom 3. dnevnoga reda donijelo Odluku kojom se prihvaća *Elaborat Studija medicine u Osijeku o osnivanju Medicinskog fakulteta* te se pokreće postupak prerastanja Studija medicine u Osijeku u Medicinski fakultet u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (36).

Otvorenje Medicinskoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Nakon 19 godina djelovanja osječkoga Studija medicine pri Medicinskom fakultetu u Zagrebu, 22. rujna 1998. godine svečano je otvoren Medicinski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Svečanost je započela u 11 sati pod voditeljstvom članova Radnoga predsjedništva, rektorice prof. dr. Gordane Kralik i dekana prof. dr. Antuna Tucaka. Skupu su se pozdravnim govorom obratili visoki uzvanici: predsjednik Vlade Republike Hrvatske mr. sc. Zlatko Mateša, potpredsjednik Vlade i ministar znanosti i tehnologije Republike Hrvatske prof.

dr. Ivica Kostović, ministar zdravstva Republike Hrvatske prof. dr. Željko Reiner, dipl. ing. Srećko Lovrinčević, župan Osječko-baranjske županije, prof. dr. Zlatko Kramarić, gradonačelnik grada Osijeka, prof. dr. sc. Gordana Kralik, rektorica Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku, te prof. dr. Niko Zurak, dekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Mons. dr. Marin Srakić, biskup đakovački ili bosanski i srijemski, uz prigodnu službenu riječ blagoslovio je Fakultet (37). U ozračju radosti i zadovoljstva poradi osamostaljenja najmlađeg medicinskoga fakulteta, svi nazočni složili su se kako su prerastanjem Studija medicine u Medicinski fakultet stvoreni uvjeti za središnju samostalnu visokoškolsku ustanovu koja će zadovoljiti potrebe za liječnicima u pet županija s otprilike milijun stanovnika. Istaknuto je da to čini snažan poticaj razvoju zdravstva širega područja, razvoju znanosti kojemu fakultet po svojoj orijentaciji teži te promicanju kulture akademizma na području Slavonije, ali i cjelokupne Hrvatske.

Prva je sjednica Fakultetskoga vijeća održana 15. lipnja 1998. godine kada su imenovani pročelnici katedri: anatomija - pročelnik prof. dr. sc. Vasilije Nikolić; medicinska fizika i biofizika - pročelnica prof. dr. sc. Jasminka Brnjas-Kraljević; kemija, biokemija i klinička kemija - pročelnik doc. dr. sc. Gordana Lauc; medicinska biologija - pročelnik prof. dr. sc. Draško Šerman; histologija i embriologija - pročelnica prof. dr. sc. Ljiljana Kostović Knežević; fiziologija i imunologija - pročelnik prof. dr. sc. Branko Vitale; farmakologija - pročelnik doc. dr. sc. Ante Tvrđić; patologija - pročelnik doc. dr. sc. Branko Dmitrović; sudska medicina - pročelnik doc. dr. sc. Mladen Marcikić; pedijatrija - pročelnik prof. dr. sc. Duško Mardešić; dermatovenereologija - pročelnica doc. dr. sc. Vladimira Druško Barišić; opća klinička onkologija - pročelnik prof. dr. sc. Zdenko Krajina; radiologija - pročelnik prof. dr. sc. Slavko Šimunić; ginekologija i opstetricija - pročelnik prof. dr. sc. Ivan Kuvačić; interna medicina - pročelnik prof. dr. sc. Ante Ivandić; infektologija - pročelnik prof. dr. sc. Ivan Soldo; patofiziologija i nuklearna medicina - pročelnik doc. dr. sc. Ivan Karner; kirurgija i ratna kirurgija pročelnik prof. dr. sc. Janko Hančević; urologija - pročelnik prof. dr. sc. Antun Tucak; oftalmologija - pročelnik prof. dr. sc. Tihomir Ćurković; ortopedija i fizikalna medicina s općom rehabilitacijom - pročelnik: prof. dr. sc. Savo Jovanović; otorinolaringologija s audiologijom i fonijatrijom i maksilofacijalna kirurgija sa stomatologijom - pročelnik doc. dr. sc. Davorin Đanić; neurologija s neuropatologijom - pročelnik prof. dr. sc. Boško Barac; neurokirurgija - pročelnik: prof. dr. sc. Đuro Vranković; psihijatrija s medicinskom psihologijom - pročelnik prof. dr. sc. Nikola Mandić; obiteljska medicina i primarna zdravstvena zaštita i organizacija zdravstvene zaštite i zdravstvena ekonomika - pročelnik doc. dr. sc. Zdravko Ebling; anesteziologija i reanimatologija - pročelnica doc. dr. sc. Katarina Šakić-Zdravčević; zdravstvena ekologija i epidemiologija - pročelnik doc. dr. sc. Dinko Puntarić; medicinska statistika i medicinska informatika - pročelnik prof. dr. sc. Radoslav Galić; medicinska sociologija - pročelnica mr. sc. Sanja Babić; povijest medicine - pročelnica prof. dr. sc. Biserka Belicza; mikrobiologija, virologija i parazitologija - pročelnica doc. dr. sc. Jasmina Vranješ (38).

Na novootvorenom fakultetu, kojemu je za dekana postavljen prof. dr. sc. Antun Tucak, a za prodekane doc. dr. sc. Ivan Karner, prof. dr. sc. Branko Vitale i doc. dr. sc. Krešimir Glavina počelo je studirati 300 studenata, od kojih je 50 bilo

upisano na prvu godinu. Prof. dr. sc. Antun Tucak obnašao je dužnost dekana u razdoblju 1998. - 2003. U sljedeće dvije akademske godine 2003./4. i 2004./5., dekansku je kolajnu preuzeo prof. dr. sc. Krešimir Glavina, kojega će od 2005./6. od danas kao dekan naslijediti prof. dr. sc. Pavo Filaković (39).

Nedugo nakon otvorenja Medicinski fakultet postavlja temelje razvoju stručnih biomedicinskih djelatnosti, pa je 5. kolovoza 1999. prigodom Dana domovinske zahvalnosti otvoren i DNA laboratorij za identifikacije žrtava Domovinskoga rata. Uz dekana prof. Antuna Tucaka, na otvorenju su bili ministar hrvatskih branitelja Juraj Njavro, ministrica znanosti i tehnologije prof. dr. sc. Milena Žic-Fuchs, član Vladine komisije za nestale i zatočene prof. dr. sc. Davor Strinović i predsjednica Udruge nestalih i zatočenih hrvatskih branitelja Katica Zadro. Msgr. Ćiril Kos, đakovačko-srijemski biskup u miru, posvetio je novootvoreni laboratorij. U osječki DNA laboratorij dotada je uloženo više od milijun kuna (40). Od 2001. godine ovaj je laboratorij počeo provoditi i vještačenja očinstva.

Dana 7. prosinca 2000. godine donesena je Odluka kojom se Medicinskom fakultetu u Osijeku daje ovlaštenje za ustroj i izvedbu sveučilišnoga poslijediplomskoga znanstvenoga studija u znanstvenom području Biomedicine i zdravstva. Poslijediplomski studij otvoren je 7. prosinca 2000. godine, čime je učinjen važan korak u znanstvenoj edukaciji liječnika ove regije. Studij je započeo s radom u akademskoj godini 2000./2001. (40).

U 2002. godini započeo je novi natječaj za projekte preko Ministarstva znanosti u koji se Medicinski fakultet u Osijeku uključuje s 19 projekata. Nadalje, u akademskoj godini 2003./2004. godine uveden je i stručni studij sestrištva.

U to vrijeme na Fakultetu djeluju sljedeći zavodi: Zavod za staničnu elektroforezu pod vodstvom prof. dr. sc. Domagoja Sabolovića; Zavod za analizu DNA pod vodstvom prof. dr. sc. Gordana Lauca; Zavod za mineralni metabolizam pod vodstvom prof. dr. sc. Antuna Tucaka; Zavod za elektronsku mikroskopiju pod vodstvom prof. dr. sc. Ljiljane Kostović Knežević; Zavod za mikrobiologiju pod vodstvom prof. dr. sc. Jasmine Vranješ; Zavod za biologiju pod vodstvom doc. dr. Marije Hefer Lauc. Dovršetkom nastambe za pokusne životinje, stvoreni su i uvjeti za intenzivniji rad s eksperimentalnim životinjama, što će moći koristiti i istraživači na drugim sastavnicama sveučilišta.

Nastavne su baze Fakulteta: Klinička bolnica Osijek, Dom zdravlja Osijek, Zavod za javno zdravstvo Županije osječko-baranjske, Osijek, Magdalena - specijalna bolnica za kardiovaskularnu kirurgiju i kardiologiju, Krapinske Toplice, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice, Opća bolnica "Sveti Duh" Zagreb, Opća bolnica "Dr. Josip Benčević", Slavonski Brod, Opća županijska bolnica Požega, te "Thalassotherapie - Opatija", specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma.

Uz rad i zalaganje domaćeg nastavnog kadra ugledu osječkog fakulteta pridonose i renomirani gosti-profesori koje ovdje poimence navodimo: prof. dr. sc. Ivo Baće, Klinika za kirurgiju u Bremenu, Sveučilište u Göttingenu, Njemačka; prof. dr. sc. Željko Bošnjak - Medical College of Wisconsin, Department of Anaesthesiology and Physiology, USA.; prof. dr. sc. Esteban

Cvitković - Saint Luis Hôpital Paris, Francuska; prof. dr. sc. Zoran Čulig - Medicinsko Sveučilište Innsbruck, Austrija; prof. dr. sc. Mirko Dikšić - Neurological Institute and Hospital, University Montreal, Quebec, Canada; prof. dr. sc. Jan Dvoraček - Department of Urology, 1st Faculty of Medicine, Charles University, Prague, Czech Republic; prof. dr. sc. Reuben Eldar - Ra'anana, Fleischman Unit for the Study of Disability, Loewenstein Hospital - Rehabilitation Centre, Ra'anana, Izrael; prof. dr. sc. Rudolf Hohenfellner - Urologische Klinik und Poliklinik, Klinikum der Johannes Gutenberg Universität, Mainz, Njemačka; prof. dr. sc. Darko Kröpfl - Kliniken Essen-Mitte, Urologische Klinik, Essen, Njemačka; prof. dr. sc. Ante Pađen - Department of Pharmacology and Therapeutics, McGill University, Montreal, Canada; prof. dr. sc. Imre Romics - Department of Urology, Semmelweis University of Medicine, Budapest, Hungary; prof. dr. sc. Domagoj Sabolović - Medicinski fakultet Pitie Salpetriere, Pariz; prof. dr. sc. Norman Sartorius, Sveučilište u Ženevi, Švicarska te prof. dr. sc. Marko Turina - Sveučilišna klinika Zürich, Švicarska - naslovni redoviti profesor Medicinskoga fakulteta u Osijek.

Medicinski fakultet u Osijeku profilirao se i kao centar izvrsnosti koji organizira i izvodi nastavu za stjecanje stručne spreme "doktor medicine", a program njegova razvoja usklađen je s prioritetnim ciljevima Bolonjskoga procesa.

ZAKLJUEAK

Razvoj akademskih ustanova na području Hrvatske oduvijek je tekao sporo, postupno i uz mnogobrojne zapreke. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu paradigma je takvog razvoja, a borba za uspostavljanje područnih studija i njihovo osamostaljenje odvijala se praćena sličnim nizom otežavajućih okolnosti. Uspostavljanje obrazovnoga sustava na nekom području zahtjeva dozrijevanje i usuglašavanje niza parametara presudnih za realizaciju takvog projekta. Oni su na području Hrvatske globalno i Osijeka pojedinačno u ovoj raščlambi prepoznati kao dio nacionalnoga osvještenja pojedinaca i staleža, te identificirani kroz proces razvoja zdravstvenoga sustava (profesionalizacija i institucionalizacija zdravstva) i osjetljivost države na uspostavljanje kvalitetnoga zdravstva kroz pristupačno visokoškolsko medicinsko obrazovanje. Izašlo je na vidjelo da se hrvatski medicinski fakulteti osnivaju uglavnom u kriznim vremenima, najčešće rata i poraća, kao rezultat krajnje mobilizacije svih struktura u ostvarivanju ključnih odrednica državnoga opstanka, kulminirajućih upravo u vremenima njihove ugroze. Uz navedeno, za osnutak svih medicinskih fakulteta na području Hrvatske, pa tako i osječčkoga, presudnu su ulogu odigrali i pojedinci čija je odlučnost, domoljublje i organizacijska sposobnost objedinjavala ukupnost ostalih čimbenika i provodila je do konačne realizacije.

LITERATURA

1. Spomenica o 25-godišnjem postojanju Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Zagreb: Izdanje Akademickog senata Kraljevskog Sveučilišta 1900.
2. Regis Leopoldi I Privilegium. U: Klaić N. O postanku zagrebačkog sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu; Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, 1969.
3. Klaić N. O postanku zagrebačkog sveučilišta. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969. str. 3-27.
4. Klaić V. Preteče sveučilišta. U: Sveučilište kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu 1874-1924. Spomenica Akademickog senata. Zagreb: Ministarstvo prosvjete Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca; 1925.
5. Klaić N. Neacademia Zagrabiensis (1669-1773). U: Šidak J. (ur.) Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu. Vol. I. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu; Izdavački zavod Jugoslavenske akademije u Zagrebu, 1969:2147.
6. Kralik G, urednica Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera; 2005.
7. Grmek MD. Medicinsko-kirurške škole u Zadru 1806-1811. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Vol. 323. Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije u Zagrebu; 1961. str. 5-64.
8. Grmek MD. Škole medicinske. U: Medicinska enciklopedija. Knj. 9. Zagreb: JLZ, 1968. str. 419-23.
9. Kraljević Lj, Bošhi S, Ćurin S. i sur. Razvoj medicinskog studija u Dalmaciji. Split: ZLH Podružnica u Splitu, Sveučilište u Splitu, Medicinski studij u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Opća bolnica u Splitu, Vojna bolnica "Dr. Izidor Perera Matić" u Splitu, Institut za pomorsku medicinu u Splitu, Zavod za zaštitu zdravlja u Splitu, Dom zdravlja "Dr Petar Vitezica" u Splitu; 1984.
10. Čepulić V. Kirurška škola u Zagrebu g. 1812. i ličnost njezina osnivača Rudolfa Lamprechta. Liječ vjesn 1942;64:434-9.
11. Gross M, Szabo A. Prema Hrvatskome građanskom društvu. Društveni razvoj u Civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća. Zagreb: Globus, 1992.
12. Szabo A. Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860-1873. Društvena struktura nosilaca kulturnih institucija i članstva vodeće grupe. Zagreb: Filozofski fakultet; 1988.
13. Glesinger L. Medicina u Hrvatskoj od god. 1874. do danas. U: Grmek M. D, Dujmušić S, urednici Iz hrvatske medicinske prošlosti. Zagreb: Zbor liječnika Hrvatske; 1954 str. 65- 90.
14. Rakovac L. Sabor liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije od godine 1874. do godine 1899. Spomen knjiga. Zagreb: Dionička tiskara; 1899.
15. Dugački V. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku i njegov časopis. Liječ Vjesn. 1977; 99: 511-6.
16. Sršan S. Društvo slavonskih liječnika u Osijeku. U: Povijest Osječkih udruga i klubova. Osijek: Povijesni arhiv, Gradsko poglavarstvo; 1994: str. 41-42.
17. Belicza B. 125 obljetnica konstituirajuće skupštine "Društva slavonskih liečnika u Osieku" održane 15. prosinca 1874. godine. Med Vjesn. 1999; 31:11-16.
18. Burić M. "Glasnik društva slavonskih liečnika" - prvi strukovni časopis u Hrvatskoj. Med Vjesn 1983;15:85-91.
19. Atalić B, Fatović-Ferenčić S. Plague as mediator of health service institutionalization and town development in the 18th century Osijek. Proceedings book of the International Historico-Cultural Symposium Mogersdorf 2006, Eisenstadt 2007; str. 59-68.
20. Firingir K, Utvić V. Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1739-1930. Osijek: Opća bolnica Osijek; 1970.
21. Atalić B, Fatović-Ferenčić S. Između brijajnice i bolnice: uloga kirurga -ranarnika u Osijeku u razdoblju od 1687-1746. godine. Liječ Vjesn 2007;129:367-70.
22. Puljiz V. Socijalna politika i socijalne djelatnosti u Hrvatskoj u razdoblju 1900.-1960. godine. Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada; 2006;13:7-27.
23. Belicza B. Foundation of the Zagreb School of Medicine. Croat Med J. 1992;33:163-179.

24. Narodne novine br. 84-609-d.v. 1944.
25. Šercer A. O ustrojstvu i zadacima medicinskih fakulteta u Hrvatskoj. *Acta Med Biol Croat.* 1945;1:1-26.
26. Škrobonja A, Bobinac D, Varljen J, Simonić A, Linić-Vlahović V. Rijeka: Medical School: development of higher education and medicine in Rijeka. *Cro Med J* 1992;33:127-33.
27. Marušić M. Povijest Medicinskog fakulteta u Splitu. U: Janković S, Boban M urednici. Sveučilište u Splitu Medicinski fakultet 1997.-2007. Split: Sveučilište u Splitu Medicinski fakultet; 2007.
28. Marušić M. O studijima medicine u Osijeku i Splitu. *Liječ Vjesn* 1981;103:95-6.
29. Čečuk Lj, Belicza B, Škrbić M. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Stvarnost; 1984.
30. Kovačević Lj. Nadamo se prerastanju u samostalni fakultet. *Glas Slavonije*, 12. lipnja 1997. str. 11.
31. Tucak A. Znanstvena jedinica za kliničko-medicinska istraživanja u Slavoniji i Baranji. *Med Vjesn* 1982; 14(1):2-4.
32. Cvitkušić D. Rasadnik znanstvenog medicinskog kadra. *Glas Slavonije*, 22. veljače 1986. str. 5.
33. Tucak A, Glavina K, Bosanac V, Njavro J, Matoš I, Švagelj D. Razaranja zdravstvenih ustanova Slavonije i Baranje tijekom rata protiv Hrvatske, (do kraja 1991). *Med Vjesn* 1991;23:63-92.
34. Kovačević Lj. Sjednica Inicijativnoga odbora za prerastanje područnoga studija medicine u Osijeku u Medicinski fakultet. *Glas Slavonije*, 4. veljače 1998.
35. Elaborat o osnivanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
36. Odluka o osnivanju Medicinskog fakulteta u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera broj 374-1/98 od 11. lipnja 1998.
37. Belicza B. Svečano otvaranje Medicinskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. *Med Vjesn.* 1998;30:161-67.
38. I. sjednica fakulteta.
39. Tucak A, Fatović-Ferenčić S. Povijesni razvoj Medicinskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku U: Filaković P. urednici Medicinski fakultet Sveučilišta u Osijeku. Osijek: Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku; 2008.
40. Anonimno. Sto milijuna kuna za brži put do istine. *Glas Slavonije*, 6. kolovoza 1999.

FROM SOCIETY TO STUDY: PROCESS OF INSTITUTIONALIZATION OF MEDICAL EDUCATION IN OSIJEK

Stella Fatović-Ferenčić and Antun Tucak
Faculty of Medicine Osijek, Osijek, Croatia

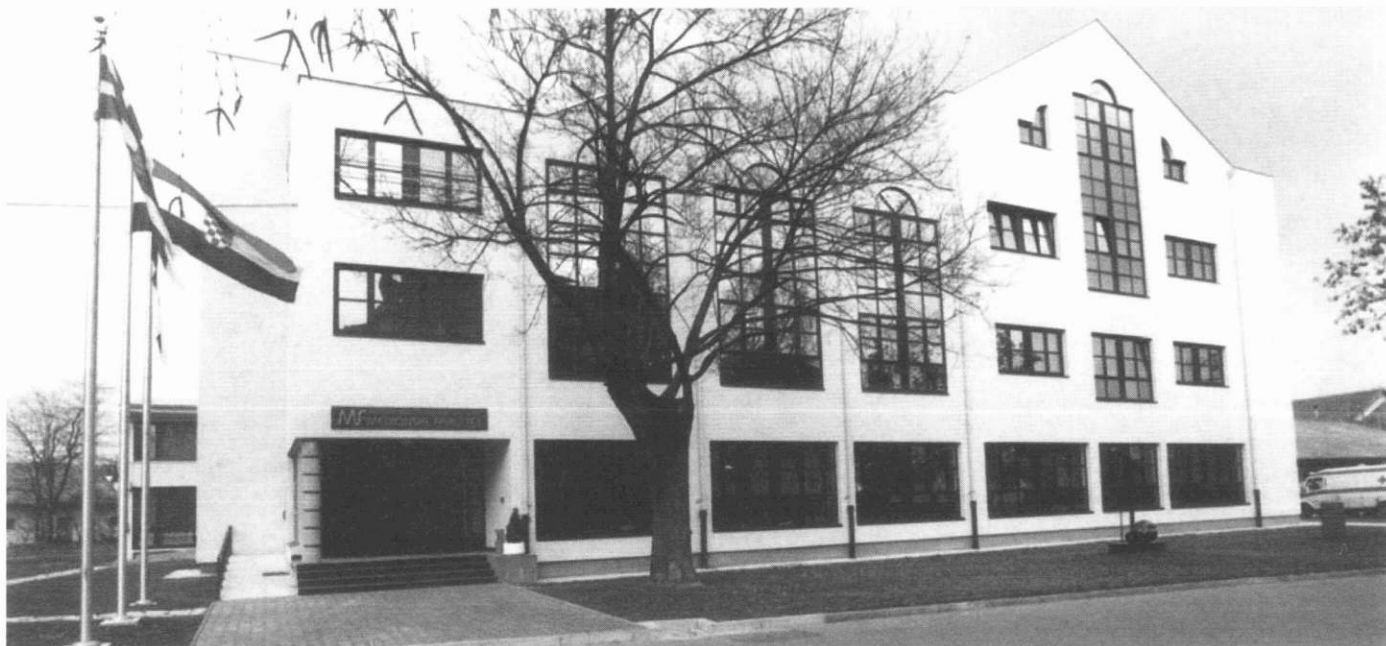
ABSTRACT

In realization of establishing the higher medical education in Croatia the crucial role was played by strengthening of medical doctor social class. The foundation of *Medical Association of the Kingdom of Croatia and Slavonia in Zagreb and Society of Slavonian Physicians* in Osijek at the beginning of the year 1874 is the start of systematic and intense campaign for the Faculty of Medicine, at the same time inseparable from the battle for survival of the Croatian national identity. This process is closely connected with the development of health care as well as its institutionalization, processes which had been intensified during the 19th and at the beginning of the 20th century.

Based on existing documents, newspaper articles and published literature, this paper reconstructs key phases of social, political and health care development, as well as their influence on realization of the pursuit to found Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Medicine. Specific determinants of health care institutionalization and professionalization crucial for the development of higher medical education of the region of Slavonia are being analyzed as a part of that goal.

Key words: Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Medicine - development; history of medicine in Croatia; health care - development; medical professional associations - development; Osijek; the 19th century; the 20th century; Slavonia; Croatia

Povijesni razvoj Medicinskog fakulteta u Osijeku Faculty of Medicine in Osijek throughout the History

SLIKA 1.

Zgrada Medicinskoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

FIGURE 1

Building of Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Medicine

SLIKA 2.

Prva sjednica Fakultetskoga vijeća Medicinskoga fakulteta u Osijeku 15.6.1998.

FIGURE 2

The first session of the Faculty Board of the Faculty of Medicine in Osijek
15 June, 1998

SLIKA 3
Svečano otvaranje Medicinskoga fakulteta u Osijeku 22.9.1998.
FIGURE 3
Grand opening of the Faculty of Medicine in Osijek 22 September, 1998

SLIKA 4.
Dekan Medicinskoga fakulteta u Osijeku
prof. dr. sc. Antun Tucak
FIGURE 4
Dean of the Faculty of Medicine in Osijek
Professor Antun Tucak, M. D. Ph. D.

SLIKA 5.
Dekan Medicinskoga fakulteta u Zagrebu
prof. dr. sc. Niko Zubak
FIGURE 4
Dean of the Faculty of Medicine in Zagreb
Professor Niko Zubak, M. D. Ph. D.

SLIKA 6.

Gradonačelnik grada Osijeka prof. dr. sc. Zlatko Kramarić

FIGURE 6

Mayor of the City of Osijek Professor Zlatko Kramarić, Ph. D.

SLIKA 7.

Župan Osječko-baranjske županije
Srećko Lovrinčević, dipl. ing. arhitekt

FIGURE 7

Osijek- Baranya County Prefect Srećko Lovrinčević, Graduated
Engineer of Architecture.

SLIKA 8.

Rektorica Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku

prof. dr. sc. Gordana Kralik

FIGURE 8

Lady Rector of Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Professor Gordana Kralik, Ph. D. (h. c.)

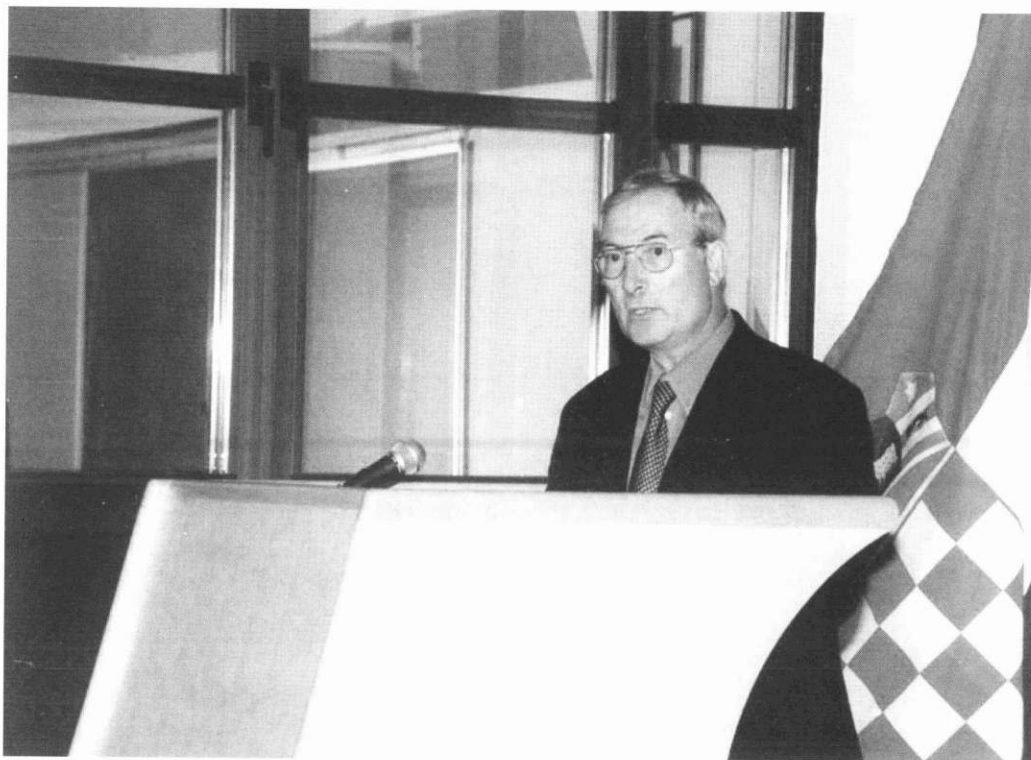

SLIKA 9.

Ministar zdravstva Republike
Hrvatske prof. dr. sc. Željko Reiner

FIGURE 9

Minister of Health of the Republic
of Croatia Professor
Željko Reiner, Ph. D.

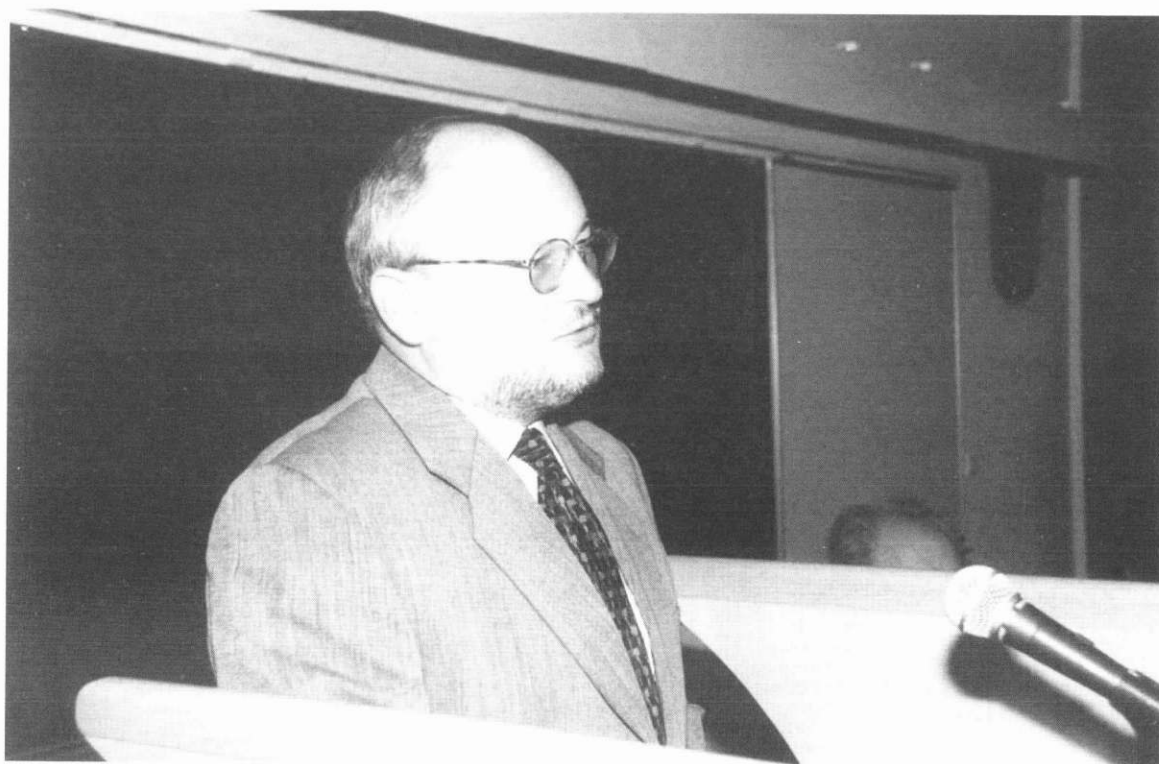

SLIKA 10.

Potpredsjednik Vlade i ministar znanosti Republike Hrvatske prof. dr. sc. Ivica Kostović

FIGURE 10

Deputy Prime Minister and Minister of Science of the Republic of Croatia Professor Ivica Kostović, Ph. D.

SLIKA 11.

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske mr. sc. Zlatko Mateša

FIGURE 11

Prime Minister of the Republic of Croatia Zlatko Mateša, M. S.

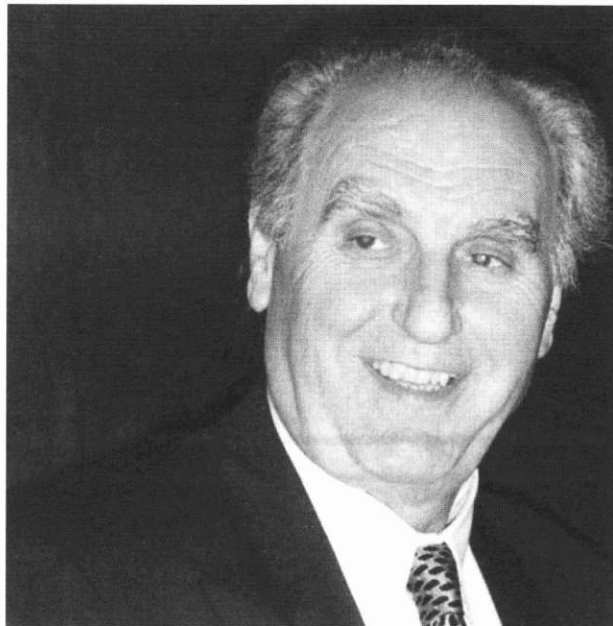

SLIKA 12.

Biskup mrsgr. dr. Marin Srakić,
biskup đakovački ili bosanski i srijemski

FIGURE 12

Bishop Msgr. Marin Srakić, Ph. D.,
Bishop of Djakovo or Bosnia and Sylvania

SLIKA 14.
Prof. dr. sc. Antun Tucak,
profesor emeritus,
dekan 1998.-2003.
FIGURE 14
Professor Emeritus
Antun Tucak, M. D. Ph. D.,
Dean 1998-2003

SLIKA 15.
Prof. dr. sc. Krešimir Glavina,
dekan 2003.-2005.
FIGURE 15
Professor Krešimir Glavina,
M. D., Ph. D., Dean 2003-2005

SLIKA 16.
Prof. dr. sc. Pavo Filaković,
dekan 2005.-2009.
FIGURE 16
Professor Pavo Filaković,
M. D., Ph. D., Dean 2005-2009